

διαπληκτισμούς τῶν κομματαρχῶν καὶ ραδιούργων, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης θέβαιον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἶναι καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀληθέστερον, ὡς ὀρθώτατα διεβεβαίωσε τὸν Κ. Λεονομάχον, ὁ ἐπὶ τριακονταετίαν διατρίψας ἐν Ἀθήναις Ἀγγλος, ὁ μὴ λίαν μάλιστα εὐμενὴς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι αἱ οἰκογένειαι ὕχουσιν αἰσθήματα θρησκείας ἀνυπόκριτα, ἀρετὰς πραγματικὰς, ἄνευ ἐπιδείξεως, μέγα σέβας πρὸς τὴν ἀγνότητα τῶν υχορασίων καὶ τὴν πολὺν τῶν γερόντων, μεγάλην ὁμόνοιαν ὑμεταξὺ ἀδελφῶν, ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην, γαλήνην ὑπάρξεως καὶ ἐλαχίστας οἰκιακὰς ἐριδας· ὅρα ὅσον θέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ἐργατικὸς λαὸς δὲν παρακολουθεῖ τοὺς ραδιούργους, τοσοῦτον ἀναντίρρητον εἶναι ὅτι οὐδεὶς δύναται ἀτιμωρητὶ νὰ δολιευθῇ τὰ ἀνυπόκριτα θρησκευτικὰ αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· οὐδεὶς δύναται νὰ ἐπιδείξῃ εἰς αὐτὸν ἀρετὰς, μὴ ὑπαρχούσας· οὐδεὶς δύναται νὰ περιφρονήσῃ τὴν ἀγνότητα τῶν ἡθῶν καὶ τὰ γηρατεία, οὐδεὶς δύναται νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰς ἐλαχίστας οἰκογενειακὰς ἐριδας τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ στηριχθῇ εἰς τοὺς ραδιούργους. Ἐνδέχεται δι' αὐτῶν νὰ κατορθώσῃ τις πρὸς στιγμὴν νὰ ποτίσῃ τὸ κύνειον καὶ τὸν Σωκράτην καὶ τὸν Φωκίωνα, ἀλλὰ δὲν βραδύνει νὰ μεταμεληθῇ ἢ νὰ τείσῃ μάλιστα δίκας, ὥσπερ ὁ Ἰπέρβολος μὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων· διότι καθὼς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεοποίησαν καὶ καταδικασθέντας τὸν Σωκράτην καὶ τὸν Φωκίωνα, οὕτω καὶ οἱ νεώτεροι σέβονται τὰ πρεσβεῖα καὶ τιμῶσι τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ἀληθῆ πατριωτισμὸν, ὅπου δὴ ποτε καὶ ἂν εὕρωσιν αὐτά.

Περὶ θηλασμοῦ (1).

Β'. Περὶ τοῦ τεχνητοῦ θηλασμοῦ.

1. Περὶ τοῦ διὰ διαφόρων τεχνητῶν μέσων θηλασμοῦ.

Ὁ τεχνιτὸς θηλασμός ἐστι τὸ χεῖριστον τῶν μέσων πρὸς γαλακτοτροφίαν τῶν βρεφῶν. Εἰς τὰς πολυανθρώπους μάλιστα

πόλεις τὰ πλείστα τῶν τεχνητῶς γαλακτοτροφουμένων παι-
δίων ἀποθνήσκουσι πρὸ τοῦ τέλους τοῦ πρώτου τῆς ἡλικίας
αὐτῶν ἔτους, ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τῆς πείρας καὶ τῶν στατι-
στικῶν (1). Εὐκόλως δὲ ἐννοεῖται ἡ αἰτία τῆς τοσαύτης αὐτῶν

(1) Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἀββᾶ Γαλλιάρδου καὶ
τοῦ Α. Βιλλερμὲ, ὁ τεχνητὸς θηλασμὸς ἀποβαίνει καταστρέ-
πτικώτατος εἰς τὰ ἐν τοῖς βρεφοκομείοις διαιτώμενα βρέφη.
Κατὰ τὸν Βιλλερμὲ μάλιστα, οὐδὴλως ἤμαρτεν ὁ εἰπὼν, ὅτι
ἐν τῇ προσόψει τῶν καταστημάτων αὐτῶν ἡδύναχτο κάλλιον
νὰ ἀναράψωσιν, α' *Ενταῦθα εἰσάγονται τὰ βρέφη, ἵνα ἀπο-
θάνωσι δημοσίως ἀναλώμασι.*» Εἰς ἐν τῶν φιλανθρωπικῶν
αὐτῶν καταστημάτων, ἐν ᾧ τὰ παιδία γαλακτοτροφοῦνται μόνον
τεχνητῶς ἐπὶ 244 παιδίων ἀπεδείωσαν ἐντὸς τοῦ ἔτους
187, ἥτοι 80 ἐπὶ τοῖς 0/0. Ἐνῶ ἐν τῇ Γαλλικῇ πόλει Παρ-
θεναί, ἡ θνησιμότης ὑπολογίζεται κατὰ 35 ἐπὶ τοῖς 0/0. Ἔτι
δὲ μικροτέρα ἐστὶν ἡ θνησιμότης ἐν τῇ Γαλλικῇ πόλει Ποατοῦ.
Εἰς ἀμφοτέρων δὲ τῶν πόλεων αὐτῶν τὰ βρεφοκομεία γαλα-
κτοτροφοῦνται τὰ παιδία φυσικῶς δι' ἐμμίσθων τροφῶν. Τοῦτ'
αὐτὸ δὲ ἀποδεικνύεται καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων στατιστικῶν.
Ἐν τῷ βρεφοκομείῳ τῆς Γαλλικῆς πόλεως Ρέιμς λ. χ. ἐν ᾧ
τὰ παιδία γαλακτοτροφοῦνται τεχνητῶς, ἡ θνησιμότης αὐτῶν
ἀναλογεῖ, κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν πρὸς
63 ἐπὶ τοῖς 0/0, καὶ πρὸς 71 ἐπὶ τοῖς 0/0 μέχρι τοῦ τέλους
τοῦ δευτέρου ἔτους. Ἐν τῷ βρεφοκομείῳ τῶν Παρισίων, ἐν ᾧ
ἐστὶν ἐν χρήσει ὁ μικτὸς θηλασμὸς ἡ θνησιμότης ἀναλογεῖ πρὸς
53 ἐπὶ τοῖς 0/0 κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος, καὶ πρὸς 65 τοῖς 0/0
μέχρι τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου. Ἐν τῷ βρεφοκομείῳ τοῦ Λουγ-
δούνου, ἐν ᾧ ἐστὶν ἐν χρήσει ὁ φυσικὸς δι' ἐμμίσθων τροφῶν
θηλασμὸς, ἡ θνησιμότης ἀναλογεῖ πρὸς 23 ἐπὶ τοῖς 0/0 διὰ τὸ
πρῶτον τῆς ἡλικίας ἔτος καὶ πρὸς 47 0/0 μέχρι τοῦ τέλους
τοῦ δευτέρου.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ τέλος βρεφοκομείῳ ἐν ᾧ τὰ παιδία γαλα-
κτοτροφοῦνται φυσικῶς δι' ἐμμίσθων τροφῶν, ἡ μέση θνησιμό-
της, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν, ὁ ἐπαξίως διευθύνων τὸ
κατάστημα, ἀξιότιμος συνάδελφος Κ. Α. Ζίνης, ἔκθεσιν, ἀνα-
λογεῖ κατὰ μέσον ὅρον πρὸς 28 ἐπὶ τοῖς 0/0 (1).

(1) Ὁρα Ἀσκληπιοῦ τόμ. ΣΤ'. Τεῦχος Ε'.

θνησιμότητος. Καὶ πρῶτον, τὸ εἰς τὰς πολυανθρώπους πόλεις καταναλισκόμενον γάλα, σπανίως ἐστὶ καλῆς ποιότητος, ὡς ἐκ τῆς σαθρᾶς ὑγείας τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνδαιτωμένων ζώων. Ἐκτὸς δὲ τούτου, τὸ ἐξ οἰοῦν ἴσως ζώου λαμβανόμενον γάλα δὲν ἔχει οὔτε τὴν αὐτὴν σύνθεσιν, οὔτε τὴν αὐτὴν ποιότητα τοῦ γυναικείου γάλακτος, καὶ οὐδόλως δυνάμεθα νὰ τὸ ἐξομοιώσωμεν μετ' αὐτοῦ, ὅπως δὴποτε καὶ ἂν τὸ συνθέσωμεν ἢ ἀναμίξωμεν. Πρὸς δὲ, τὸ γάλα ζυμοῦται, ἁλλοιοῦται καὶ φθείρεται ἐκτιθέμενον ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ μάλιστα ὡσάκις ἡ θερμοκρασία αὐτῆς τύχη ὅπως δὴποτε ἐπηυξημένη. Ἀδύνατον ἐπομένως ἀποβαίνει νὰ συσχετίσωμεν τὸ τοιοῦτον ἐκ τοῦ ζώου λαμβανόμενον γάλα πρὸς τὰς πεπτικὰς τοῦ βρέφους δυνάμεις. Τούτου δὲ ἕνεκα ἐκτίθενται ταῦτα εἰς ἀδιαλείπτους δυσπεψίας, καταδηλουμένας ἐκ τῆς διαρροίας, τοῦ ἐμέτου, τοῦ ἰκτέρου, καὶ τῆς κατὰ συνέπειαν τούτων βαθμιαίας καὶ ὁσημέραι ἐπαυξανομένης ἰσχνάνσεως.

Εἰς τὰς μικρὰς ὅμως πόλεις καὶ μάλιστα τὰς ἐξοχὰς ὁ τεχνητὸς θηλασμός δὲν εἶναι τοσοῦτον καταστρεπτικός· καθότι τὰ εἰς τὸν ἐλεύθερον καὶ καθαρὸν ἀέρα τῶν ἀγρῶν διαιτώμενα καὶ διὰ προσφάτων φυτικῶν οὐσιῶν τρεφόμενα ζῶα ἀπολαμβάνουσι συνήθως καλῆς ὑγείας· ἄλλως τε εὐκόλως δυνάμεθα νὰ πεισθώμεν περὶ τούτου, ἐξετάζοντες τὸ ζῶον. Τὸ δὲ ἐκ τοιούτων ὑγιῶν ζώων ἀμελγόμενον γάλα ἐστὶ σχεδὸν πάντοτε καλῆς ποιότητος. Ἄλλως τε αἱ κάλλιστα ἀτμοσφαιρικαὶ καταστάσεις, ἐν αἷς διαιτῶνται τὰ ἀγροδίατα παιδία ἀντισταθμίζουσι μέχρι τινὸς τὰς ἐκ τῆς τροφῆς αὐτῶν βλάβας. Ὅσάκις λοιπὸν δι' οἰανδὴποτε αἰτίαν ὁ φυσικὸς διὰ τῆς μητρὸς ἢ τῆς τίτθης θηλασμός δὲν δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ, ἐπιτρέπεται ὁ ἐν ταῖς ἐξοχαῖς τεχνητὸς θηλασμός ὑπὸ τὴν συνθήκην ὅμως νὰ ἐκτελῇται δεόντως. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοιαύτας καταστάσεις δεόν νὰ ἡξεύρωμεν, ὅτι ἐπιτυγχάνει ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ἐφ' ὅσον τὸ ἔρέφος ἡῤῥησεν ὅπως οὖν, μετὰ φυσικὸν λ. χ. θηλασμόν ἐβδομάδων τινῶν. Παρατηρήθη δὲ, ὅτι ἐπίσης ἐπιτυγχάνει κάλλιον ὁ τεχνητὸς θηλασμός, ὡσάκις ἀμείβομεν αὐτὸν διὰ τοῦ φυσικοῦ θηλασμοῦ, ἔστω καὶ προσκαίρου ἀσταθοῦς ἢ καὶ ἀβεββαίου, ἢ ὡσάκις μεταχειριζόμεθα αὐτὸν ἀποκλειστικῶς.

Ἀποβαίνει δὲ ὁ τεχνητὸς θηλασμός ἀναπόφευκτος εἰς ἀπάσας τὰς περιστάσεις, τὰς καθιστώσας ἀνέφικτον, ἢ ἐπιβλαβὴ τὸν μητρικὸν θηλασμόν, ὡσάκις ἕνεκα οἵανδὴποτε αἰτίας δὲν εἶναι

δυνατὸν νὰ προσδράμωμεν εἰς ἔμμισθον τροφὸν, ἢ ὁσάκις τὸ παιδίον γεννηθὲν προσβεβλημένον ὑπὸ κολλητικῆς τινος νόσου, ἀπολέσει τυχὸν τὴν μητέρα αὐτοῦ, αἱ δὲ πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτῆς καλούμεναι τίτθαι ὑγιεῖς οὔσαι, οὐδόλως συγκατατίθενται νὰ θηλάσωσι τὸ οὕτω προσβεβλημένον βρέφος ἐπὶ τῷ φόβῳ τῆς μεταδόσεως τῆς νόσου, ἐκτὸς μόνον ἂν αἱ προσφερόμεναι τίτθαι ἀποφασίσωσι νὰ θηλάσωσι τὰ τοιαῦτα βεβλαμμένα βρέφη, προφυλασσόμεναι ἀπὸ τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς διὰ τεχνητῆς θηλῆς.

Ἐκτελεῖται δὲ ὁ τεχνητὸς θηλασμὸς διὰ διαφόρων μέσων, ἥτοι τοῦ κοχλιαρίου, τοῦ κυathίσκου, καὶ τῶν πρὸς τοῦτο ἐπινοηθεῖσων διαφόρων προχόων. Καὶ τοῦ μὲν κοχλιαρίου καὶ τοῦ κυathίσκου γίνεται χρῆσις, ὁσάκις ἔνεκα αἰτίας τινός, συγγενοῦς λ. χ. ἀτονίας, προσωπικῆς παραλυσίας, ἢ ἐτέρας αἰτίας τὸ βρέφος δὲν δύναται νὰ ἐκμυζῇ. Ἄλλως ἀπαιτεῖται νὰ καταφύγωμεν κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν προχόην, καθότι ἡ δι' αὐτῆς ἐκμύζησις ἀπομιμείται κάλλιον τὸν φυσικὸν θηλασμόν, τὸ γάλα μιγνυόμενον καταλλήλως ἐν τῷ στόματι μετὰ τοῦ σιέλου, ῥευστοῦ τοσοῦτον συντρέχοντος τὴν πέψιν, μεταβαίνει βαθμηδὸν εἰς τὸν στόμαχον, ἐνῶ διὰ τοῦ κοχλιαρίου ἢ τοῦ κυathίσκου ῥίπτεται ἀθρόον ἐν τῷ στομάχῳ, οὐδόλως σχεδὸν μετὰ τοῦ γάλακτος μιγνυόμενον.

Καὶ ἐπενοήθησαν μὲν διάφορα εἶδη προχόων, ἀλλ' ἀπασῶν καταλληλοτάτη ἐστὶν ἡ ὑπὸ τοῦ Σαριέρ ἐπινοηθεῖσα· ἐν ἐλλείψει δὲ ταύτης κατασκευάζομεν προχειρῶς λίαν κατὰλληλον προχόην ὡς ἐξῆς. Λαμβάνομεν οἰανδήποτε μικρὰν φιάλην χωρητικότητος 50—60 δραχμῶν, ἐνθέτομεν ἐν αὐτῇ 20—30 δραχμὰς γάλακτος καταλλήλως δι' ὕδατος ἡραιωμένου, καὶ εἰσάγομεν εἰς τὸν λαίμονα αὐτῆς σπόγγον καταλλήλως τετμημένον, ἐν εἶδει θηλῆς, προσέχοντες ὥστε τὸ ἐλεύθερον αὐτοῦ ἄκρον νὰ ὑπερβαῖν τὸ στόμιον τῆς φιάλης κατὰ 2—3 ἑκατοστόμετρα, καλύπτομεν δὲ τὸν σπόγγον αὐτὸν διὰ λεπτοῦ ὑφάσματος ἐκ μουσελίνης, ὅπερ συνδέομεν διὰ ῥάμματος μετὰ τοῦ λαίμου τῆς φιάλης, συσφίγγοντες συνάμα μετρίως διὰ τοῦ ιδίου αὐτοῦ ῥάμματος καὶ τὸν σπόγγον κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ στομίου τῆς φιάλης ἔξοδον αὐτοῦ, ὅπως βραδύνωμεν τὴν ῥοὴν τοῦ γάλακτος. Ἀφοῦ δὲ θηλάσῃ τὸ παιδίον, ἐξάγομεν τὸν σπόγγον καὶ τηροῦμεν διαρκῶς αὐτὸν, τὸ ἐκ μουσελίνης ὑφάσμα, καὶ τὸ ῥάμμα εἰς καθαρὸν καὶ δροσερὸν ὕδωρ· πρὶν δὲ μετα-

χειρισθῶμεν αὐτὰ καὶ πάλιν, τὰ ἀποθλίβωμεν, ὅπως ἀποβά-
λῃσι τὸ ὕδωρ, καὶ πληρωθῶσιν ὑπὸ χλιαροῦ γάλακτος.

Τὸ δὲ γάλα, δι' οὗ γαλακτοτροφεῖται τὸ βρέφος, συμφέρει
βεβαίως νὰ προσεγγίξῃ, ὡς ἐκ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον
τὸ δυνατόν, τὸ γυναικεῖον γάλα, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς πρῶ-
τους ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ μῆνας. Καὶ τοιοῦτον μὲν γάλα ἐστὶ τὸ
ὄνειον· συνήθως ὁμῶς μεταχειρίζονται, ὡς μὴ ὤφειλε, τὸ βόειον
καὶ μάλιστα τὸ αἰγείον γάλα, ἀραιοῦντες αὐτὸ δι' ἀφεψήμα-
τος κριθῆς, ἢ ὀρυζίου, ἢ δι' ἐγχύματος ψυχρὸς ἄρτου, φιλύρας
καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὁ Δεζορμαὶ νομίζει, ὅτι καθιστῶμεν τὸ ὀλίγας ζωϊκὰς οὐ-
σίας περιέχον γάλα τῶν ποοφάγων ζώων καταλληλότερον πρὸς
διατροφήν τῶν παιδίων, μιγνύοντες αὐτὸ δι' ὀλίγου ζωμοῦ
ὀρνιθιδίου κρέατος· ἀλλ' ἐκ τῶν πειραμάτων τοῦ Εὐννέ προκύπτει, ὅτι
ἡ ἀνάμιξις αὕτη ἀποβαίνει ἐπιβλαβὴς μᾶλλον, καὶ ὅτι μόνον
περὶ τὸν ἕκτον μῆνα τῆς ἡλικίας τοῦ βρέφους δύναται νὰ εὐδο-
κιμήσῃ (1).

Ἄλλ' ἐξ ἀπασῶν τῶν πρὸς ἀραίωσιν τοῦ γάλακτος οὐσιῶν
καταλληλοτάτῃ ἐστὶ τὸ δι' ὀλίγου σάκχαρος γλυκαινόμενον
καθαρὸν ὕδωρ, ἡ ἀναλογία τοῦ ὁποίου τροποποιεῖται κατὰ τὴν
ἡλικίαν καὶ τὴν κατὰστασιν τῶν πεπτικῶν τοῦ παιδίου ὀργά-
νων. Ἐφ' ὅσον τὸ παιδίον προβαίνει κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ ἐφ'
ὅσον τὰ πεπτικά αὐτοῦ ὄργανα ἐνεργοῦσι δραστηριώτερον, ἐπὶ
τοσοῦτον ἐλάττωμεν καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ὕδατος· ἀλλ' ἐν γένει
ἀπὸ τῶν πρώτων μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμερῶν μέχρι τοῦ δευτέρου
μηνὸς ἀραιοῦμεν τὸ γάλα διὰ $\frac{3}{4}$ ὕδατος, ἀπὸ δὲ τοῦ δευτέ-
ρου μηνὸς μέχρι τοῦ τετάρτου ἀραιοῦμεν αὐτὸ κατὰ τὸ ἥμισυ
μεθ' ὕδατος· καὶ ἀπὸ τοῦ τετάρτου μέχρι τοῦ ἕκτου, μεθ' ἑνὸς
τετάρτου μόνον· ἀπὸ τοῦ ἕκτου δὲ μηνὸς διδομεν τὸ γάλα κα-
θαρὸν, ὅτε, καθ' ἃ συμβουλευεὶ ὁ Δοννέ, ἀρχόμεθα ἀπὸ γάλα-
κτος πρώτης ἀμέλξεως βοῶν, τρεφομένων διὰ δαύκων, καθότι
τὸ γάλα αὐτὸ ἐστὶ λίαν ἀραιόν.

(1) Ὁ Δοννέ, διαθρέψας κυνάρια τῆς αὐτῆς ἡλικίας καὶ ἰσχύος,
τινὰ μὲν διὰ γάλακτος ἡραιωμένου δι' ὕδατος, ἕτερα δὲ διὰ
γάλακτος, ἡραιωμένου διὰ ζωμοῦ, παρετήρησεν, ὅτι τὰ πρῶτα
ἀνεπτύχθησαν πολλῶ ταχύτερον τῶν δευτέρων.

Κατὰ τὸν τέταρτον ὁμῶς μῆνα δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν τῷ παιδίῳ καὶ τινὰς στερεωτέρας τροφάς, ἥτοι καλῶς βρασμένον ὀρυζάλευρον, ἢ μαραντάμυλον, ἢ σεμίδαλιν κ. τ. λ. τῇ προσθήκῃ πάντοτε καὶ ὀλίγου σάκχαρος.

Τὰ γάλα, δι' οὗ τρέφομεν τὸ παιδίον, συμφέρει νὰ ἀμέλγηται προσφάτως καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε ζῶου. Καὶ ὁσάκις μὲν ἀραιοῦμεν αὐτὸ δι' ὕδατος ἢ οἰασδήποτε ἐτέρας οὐσίας, θερμαίνομεν μόνον τὴν οὐσίαν αὐτήν, ὥστε τὸ ὅλον μίγμα νὰ κατασταῇ χλιαρόν· ὁσάκις δὲ μεταχειριζόμεθα αὐτὸ καθαρὸν, θερμαίνομεν τὸ γάλα μέχρι χλιαρότητος, ἐνθέτοντες τὸ περιέχον αὐτὸ σκεῦος εἰς ἕτερον πεπληρωμένον ζέοντος ὕδατος· εἰς οὐδεμίαν δὲ περίπτωσιν συμφέρει νὰ βράσῃ τὸ γάλα.

Περαιόντες τὰ περὶ τοῦ τεχνητοῦ θηλασμοῦ, ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἀπαιτεῖται ἄοκνος ἐπιτήρησις καὶ προσοχή, καὶ ὅτι δυνάμεθα ἐν μέρει νὰ ἐλαττώσωμεν τὰ ἐκ τοῦ τοιοῦτου θηλασμοῦ ἀτοπήματα, παρέχοντες τῷ παιδίῳ καθαρὸν ἀέρα καὶ ἐπιδαψιλεύοντες αὐτῷ ἀπάσας τὰς καταλλήλους ὑγιεινάς φροντίδας. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ὁ τεχνητός θηλασμός ἐνδέχεται νὰ ἐπιτύχῃ εἰς μεμόνωμένα μόνον ἥτομα εὐπορουσῶν ἀγροδιαίτων οἰκογενειῶν, οὐδέποτε δὲ συμφέρει νὰ μεταχειρισθῶμεν αὐτὸν πρὸς διατροφήν τῶν εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον πολλῶν συνάμα ἐνδiciaτωμένων παιδιῶν.

2. Περὶ τοῦ διὰ τῶν μαστῶν θήλεός τινος ζῶου θηλασμοῦ.

Πρὸς τὴν ὅσον ἔνεστι μετρίασιν τῶν καταστρεπτικῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ τεχνητοῦ θηλασμοῦ, καταφεύγουσιν, ἰδίως εἰς τὴν Ἑλβετίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, εἰς τὸν ἄμεσον θηλασμόν τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τῶν μαστῶν θήλεός τινος ζῶου. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἐν χρήσει οὖσα καὶ παρ' ἡμῖν ἐνίοτε, ἦτον ἐκπαλαι γνωστὴ παρὰ τε τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. Παρίστανται ὁμῶς καὶ εἰς τὸν οὕτως ἐκτελούμενον θηλασμόν αἱ ἐξῆς δυσκολίαι. Ὁ θηλασμός αὐτός ἐπιτυχάνει ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον, ἐφ' ὅσον τὸ γάλα τοῦ ζῶου προτεγγίζει πρὸς τὸ γυναικεῖον τοιοῦτον δὲ γάλα ἐστὶ τὸ τῆς ὄνου καὶ τῆς βοός· ἀλλὰ τὰ ζῶα ταῦτα ἔχουσιν ὑψηλὸν τὸ ἀνάστημα, εἰσὶ λίαν ἀπειθῆ, αἱ δὲ θηλαί τῶν μαστῶν αὐτῶν εἰσὶ λίαν ὀγκώδεις καὶ ἐπιμήκεις, ὥστε δυσκόλως δύναται νὰ θηλάσῃ δι' αὐτῶν τὸ παιδίον. Τούτων ἕνεκα προτιμᾶται τῆς ὄνου καὶ τῆς βοός, ἢ ἀμνάς καὶ μάλιστα

ἡ αἰξ, ἂν καὶ τὸ γάλα ταύτης ἐστὶ λίαν παχὺ καὶ δυσκόλως πέπτεται κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὸν τοκετὸν μῆνας, καθότι τὸ ἀνάστημα, ἡ κατάλληλος μορφή καὶ τὸ μέτριον πάχος τῶν θηλῶν τῶν μαστῶν, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἡμερον τοῦ ἥθους αὐτῆς διευκολύνουσι τὸν θηλασμόν τοῦ παιδίου. Γνωστὸν δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ αἰξ προσοικειοῦται ἐνίοτε ἐπὶ τοσοῦτον μετὰ τοῦ παιδίου, ὥστε προσφέρει ἀφ' ἑαυτῆς τὸν μαστὸν τῆς εἰς τὸν ἐλάχιστον τοῦ θρέμματος αὐτῆς κλαυθυμρισμόν.

Ὁ οὕτως ἐκτελούμενος θηλασμός ἀπαιτεῖ τὰς αὐτὰς προφυλάξεις καὶ φροντίδας, ὅσας καὶ ὁ δι' ἐμμίσθου τροφοῦ θηλασμός· ἰδίως δὲ ἀπαιτεῖ πολλὴν προσοχὴν ἐν ἀρχῇ, ἕως οὗ συνειθίσῃ ἡ αἰξ νὰ προσφέρῃ τῷ παιδίῳ τὸν μαστὸν αὐτῆς.

Πρὸς τὴν ὅσον ἔνεστιν ἐπιτυχίαν τοῦ οὕτως ἐκτελουμένου θηλασμοῦ δέον ὅπως ἡ αἰξ ἔχῃ τὰ ἐξῆς προσόντα. Ἀπαιτεῖται νὰ ᾖναι νέα, προσφάτως μὲν τέξασα, οὐχὶ δὲ καὶ πρωτοτόκος· καθότι τὸ μὲν γάλα τῆς ἡλικιωμένης αἰγὸς δὲν εἶναι τοσοῦτον ἄφθονον, στερεῖται δὲ μάλιστα τῶν ἀπαιτουμένων καλῶν ποιότητων· τῶν πρωτοτόκων δὲ τὸ γάλα καὶ ὀλίγον ἐπίσης εἶναι καὶ στερεῖται εὐκόλως. Ἀπαιτεῖται ἰδίως νὰ ᾖναι ἡ αἰξ εὐάγωγος καὶ ἡμερος, διὸ καὶ προτιμητέα ἡ μὴ κερασφόρος Μελιταῖα αἰξ. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ἡ καὶ ἄλλοτε ἐπιτυχῶς γαλακτοτροφήσασα παιδίον ἐστὶν αἰρετωτέρα ἀπασῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ λευκὴ αἰξ, καθότι αἱ τοιούτου σχήματος δὲν ἔχουσιν ὁσμὴν αἰγείαν.

Οὐχ ἥττον δέον, ὅπως ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἐν γένει διαίτης τοῦ ζώου, τροποποιούσης οὐσιωδῶς τὰς τοῦ γάλακτος ποιότητας· οὕτω λ. χ. δέον ὅπως ἡ αἰξ θόσκη ἐλευθέρα, ἐν καθαρῷ ἀέρι· δέον ὅπως κοίτεται ἐπὶ ἀχύρου καθ' ἐκάστην ἀνανεουμένου, καὶ εἰς μέρος εὐάερον καὶ προπεφυλαγμένον τὴν νύκτα, ἐν ὥρᾳ χειμῶνος ἀπὸ τοῦ ψύχους. Ἀναπόφευκτον δὲ εἶναι νὰ στλεγγίζωμεν ταύτην ὅπως διευκολύνωμεν τὴν διαπνευστικὴν ἐνέργειαν τοῦ δέρματος. Καὶ εἰ μὲν ἡ αἰξ θηλάζῃ ἐν μόνον παιδίον, δέον ν' ἀμέλγωμεν τὸ περισσεῖον γάλα. Δὲν πρέπει δὲ νὰ κακομεταχειρίζωμεθα, νὰ ἐκφοβίζωμεν νὰ ἐρεθίζωμεν, ἢ κουράζωμεν αὐτήν, καθότι καὶ τὸ ποσὸν τοῦ γάλακτος ἐλαττοῦται, καὶ αἱ ποιότητες αὐτοῦ μεταβάλλονται.

Παρατηρήθη πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ τροφή ἔχει μεγίστην ἐπὶ-ρροὴν ἐπὶ τῶν ποιότητων τοῦ γάλακτος· τὰ διὰ πρασίνων φυτι-

κῶν οὐσιῶν τρεφόμενα ζῶα ἔχουσι τὸ γάλα αὐτῶν ὀρρώδες-
ρον, τοιοῦτον δὲ γάλα ἐστὶ λίαν κατάλληλον διὰ τὸ νογνὸν
εὐθὺς μετὰ τὸν τοκετόν. Τὰ διὰ δαύκων τρεφόμενα παράγουσι
γάλα ἐλαφρότατον καὶ λίαν εὐπεπτον. Τὰ διὰ τῶν πορφυρῶν
τευτλίδων τρεφόμενα παράγουσι τὸ παχύτερον καὶ θρεπτικώ-
τερον γάλα. Αἱ δὲ λοιπαὶ φυτικαὶ οὐσίαι, συμπεριλαμβανομένου
καὶ τοῦ χόρτου, παράγουσι γάλα μέσης συστάσεως.

Τέλος αἱ ποιότητες τοῦ γάλακτος ἐξαρτῶνται καὶ ἐκ τῆς
ιδιοσυγκρασίας τῶν ζώων, τινὰ τῶν ὁποίων δίδουσι πάντοτε
γάλα κκκῆς ποιότητος καὶ δυσαρέστου γεύσεως, ἀλλ' αἱ περι-
στάσεις αὐταὶ εἰσι λίαν σπάνιαι.

Ἡ σύνθεσις τοῦ γάλακτος τροποποιεῖται καὶ διὰ τῆς μίξεως
φαρμάκων τινῶν καὶ μάλιστα τοῦ ἰωδίου, μετὰ τῶν οὐσιῶν
δι' ὧν τρέφονται τὰ ζῶα. Οὕτω λ. χ. τὸ ἰώδιον μιγνυόμενον
μετὰ τῆς τροφῆς, ἣν λαμβάνει ἡ αἶξ, μεταβαίνει ἐν τῷ γάλα-
κτι καὶ καθιστᾷ αὐτὸ πολυτιμώτατον εἰς πολλὰ νοσήματα τῆς
παιδικῆς ἡλικίας. Οὐχ ἥττον δὲ ὠφέλιμος ἀποβαίνει καὶ ὁ
ὕδραργυρος, ὁσάκις ἀνατρίβομεν δι' αὐτοῦ τὸ δέρμα τοῦ ζώου,
καθότι οὕτως ἀπορροφᾶται εὐκόλως καὶ ταχέως.

Περαίνοντες λέγομεν, ὅτι ὁ διὰ τῆς αἰγὸς θηλασμός. ὠφελεῖ
ιδίως κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ τεχνητοῦ θηλασμοῦ,
ὅτε, ἀντὶ νὰ δώσωμεν τὸ γάλα καθαρὸν εἰς τὰ παιδιά, γαλα-
κτοτροφοῦμεν αὐτὰ ἀπ' εὐθείας διὰ τοῦ μαστοῦ τῆς αἰγός.

Γ'. Περὶ τοῦ μικτοῦ θηλασμοῦ

Ὅσάκις τὸ τῆς μητρὸς γάλα ἐστὶν ὀλίγον ἢ λίαν ἀραιόν, καὶ
ἐπομένως ἀνεπαρκές πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀφομοιώσεως τοῦ
παιδίου, καταφεύγομεν εἰς τὸν μικτὸν θηλασμόν· τουτέστι
πλὴν τῆς τροφῆς, ἣν προσλαμβάνει τὸ παιδίον ἀπὸ τῶν μαστῶν
τῆς μητρὸς αὐτοῦ, γαλακτοτροφεῖται καὶ διὰ τινος τῶν προεκ-
τεθέντων τεχνητῶν μέσων. Ἀποβαίνει δὲ ἀναπόφευκτος ὁ μι-
κτός θηλασμός, ὁσάκις ἡ μήτηρ ἔνεκα βλάβης τινὸς τοῦ ἐνὸς
τῶν μαστῶν αὐτῆς, μόνον διὰ τοῦ ἐτέρου δύναται νὰ θηλάσῃ
τὸ τέκνον τῆς, ἢ καὶ ὁσάκις ἔχει νὰ θηλάσῃ δίδυμα τέκνα.

Ὁ μικτός θηλασμός ἐστὶ ἀσυγκρίτως προτιμώτερος τοῦ τε-
χνητοῦ θηλασμοῦ· ὁ δὲ Καζῶ προτιμᾷ αὐτὸν καὶ τοῦ ἐμμί-
σθου θηλασμοῦ, τοῦ κατ' οἶκον τῆς τροφῆς ἐκτελουμένου, καὶ

οσάκις μάλιστα ἡ μήτηρ, ἕνεκα οἰασθήποτε αἰτίας, τρίς ἢ καὶ δις μόνον τὸ νυχθήμερον δύναται νὰ θηλάσῃ τὸ τέκνον αὐτῆς. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι ἀπαιτεῖται νὰ ἐπιτηρῶμεν πάντοτε προσεκτικώτατα τὰ παιδία, καὶ νὰ ἐμπιστευθῶμεν ταῦτα εἰς κατάλληλον ἔμμισθον τροφόν, εὐθὺς ἅμα πεισθῶμεν, ὅτι δὲν ἀναπτύσσονται δεόντως.

Καὶ ταῦτα περὶ τῶν διαφόρων τοῦ θηλασμοῦ τρόπων. Ἰδωμεν ἤδη καὶ ἀπὸ ποίου χρόνου συμφέρει νὰ χορηγήσωμεν τῷ παιδίῳ, πλὴν τοῦ γάλακτος, καὶ ἐτέραν τινὰ τροφήν κατάλληλον πρὸς τὰ πεπτικά αὐτοῦ ὄργανα.

Τὸν χρόνον τοῦτον δυσκόλως δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν ἐκ τῶν προτέρων. Ἐν γένει ὁμῶς ἡ φρόνησις ὑπαγορεύει, ὅπως μὴ παρέχωμεν τῷ βρέφει ἐτέραν τροφήν πλὴν τῆς ἐκ τοῦ γάλακτος αὐτοῦ, πρὶν ἢ παρέλθωσι πέντε ἢ τέσσαρες τοῦλάχιστον μῆνες ἀπὸ τῆς γεννήσεως. Καὶ μόνον ὡσάκις ἐστὶν ἀναπόφευκτον ν' ἀνακουφίσωμεν τὴν μὴ τοσοῦτον εὐρωστον μητέρα, ἢ ὡσάκις τὸ γάλα τῆς μητρὸς τύχῃ ἀνεπαρκές, οὗ ἕνεκα δὲν ἀναπτύσσεται δεόντως τὸ παιδίον, τὰ δὲ πεπτικά αὐτοῦ ὄργανα δύναται καὶ ταῦτα νὰ πέψωσι καὶ ἐτέραν τροφήν, τότε μόνον δυνάμεθα νὰ συντέμνωμεν τὸν χρόνον τοῦτον· παρατηροῦμεν μόνον, ὅτι ὡσάκις ἡ ἐξ ἀνεπαρκείας τοῦ γάλακτος ἐλαττωματικὴ τοῦ παιδίου ἀνάπτυξις ἀναφανῇ ὀλίγον τι μετὰ τὸν τοκετὸν, ἀσυγκρίτως ὠφελιμώτερον εἶναι νὰ ἀναθέσωμεν τὸ παιδίον εἰς κατάλληλον ἔμμισθον τροφόν, ἢ νὰ χορηγήσωμεν εἰς αὐτὸ οἰανδήποτε ἐτέραν τροφήν, μεθ' ἧς ἐνδέχεται νὰ μὴ συνοικειωθῶσι τὰ εἰσέτι ἀσθενῆ πεπτικά αὐτοῦ ὄργανα. Ὅσάκις δὲ πάλιν ἐβλέπομεν, ὅτι τὸ παιδίον ἀναπτύσσεται δεόντως διὰ μόνου τοῦ γάλακτος τῆς τροφοῦ αὐτοῦ, ὅτι εἶναι εὐρωστον, τότε ὅλως ἀνωφελές ἀποβαίνει νὰ καταφύγωμεν ταχέως εἰς ἐτέραν τινὰ τροφήν· δυνάμεθα μάλιστα νὰ γαλακτοτροφῶμεν αὐτὸ ἀποκλειστικῶς διὰ τοῦ γάλακτος τῆς τροφοῦ του μέχρι τοῦ 8 ἢ τοῦ 10 μηνὸς καὶ μόνον κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον καλὸν εἶναι νὰ δίδωμεν αὐτῷ καὶ ἐτέραν τινὰ τροφήν. Δὲν ἀγνοοῦμεν, ὅτι πολλαὶ μητέρες προσφέρουσι τοῖς βρέφεσιν αὐτῶν ῥοφήματα ἐκ μαρνανταμύλου καὶ τῶν τοιούτων ἀπὸ τῆς 20 ἢ καὶ τῆς 15 μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέρας, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως τὸ τοιούτον ἀποβαίνει ἐπιβλαβές. Παρατηροῦμεν δὲ, ὅτι ἐν γένει οὐχὶ μόνον οὐδῶλος ὠφελούμεθα δίδοντες προῶρως εἰς τὸ παιδίον νέον τι εἶδος τροφῆς, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας μάλιστα ἡ βία

αὕτη ἐστὶ πρόξενος οὐχὶ μικρᾶς βλάβης, καθόσον ἐκθέτει τὸ παιδίον εἰς πολλὰς ἐνοχλήσεις, καὶ διάφορα νοσήματα τῶν πεπτικῶν ὀργάνων. Ὅσάκις μάλιστα ἡ τροφή τύχη δυσανάλογος πρὸς τὰς πεπτικὰς τοῦ βρέφους δυνάμεις, ἐπιφέρει τότε δυσπεψίας, διάφορα ἐξανθήματα, οὐχὶ σπανίως τὴν ἐκλαμψίαν, κατὰ δὲ τὸν Ἰούλιον Γκερὲν (Guerin) καὶ τὸν ῥαχιτισμὸν αὐτόν. Ἐπαναλαμβάνομεν ἐπομένως, ὅτι φρόνιμον εἶναι νὰ μὴ προσδράμωμεν εἰς ἑτέραν τροφήν πλην τῆς ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς τροφῆς πρὸ τοῦ 5 ἢ τοῦ 4 μηνός. Τὸ δὲ ἀσφαλέςτερον σημεῖον, τὸ καταδεικνύον ἡμῖν, ὅτι τὸ παιδίον ἔχει ἀνάγκην τροφῆς στερεωτέρας τῆς διὰ τοῦ γάλακτος παρεχομένης αὐτῷ, ἐστὶν ἡ ἀπὸ μέρους αὐτοῦ συγχὴ ἀναζήτησις τοῦ μαστοῦ.

Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν δίδομεν τῷ παιδίῳ δι' ἀργυροῦ κοχλιαρίου ὀλίγον καθαρὸν καὶ χλιαρὸν αἷγειον γάλα, πέντε ἕως ἕξ λ. χ. κοχλιάρια τῆς τραπέζης ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀραιὸν ἐκ μαρννταμύλου ἐφθοῦ δι' ὕδατος ρόφημα, ὅπερ γλυκαίνομεν δι' ὀλίγου σάκχαρος. Λίαν ἐπίσης κατὰλληλόν ἐστὶ καὶ ἀραιὸν καὶ δι' ὕδατος ἐφθὸν ρόφημα ἐξ ὀρυζίου, εἰς ἄλευρον προηγουμένως μεταβληθέντος, καὶ μάλιστα ὅσάκις ὑπάρχει τάσις πρὸς διάρροϊαν. Τὰ ἀραιὰ ταῦτα ροφήματα καθιστῶμεν βαθμηδὸν πολτώδη, μεθ' ὃ ἀντικαθιστῶμεν αὐτὰ διὰ καθαρᾶς καὶ δι' ὕδατος ἐφθῆς σεμιδάλεως, τοῦ φιδὲ κ. τ. τ. Βαθμηδὸν δὲ ἐπαυξάνομεν τὸ ποσὸν τῶν ροφημάτων αὐτῶν, καὶ ἀποβράζομεν ταῦτα βραδυτέρον δι' ἐλαφροῦ ζωμοῦ κρέατος, συμβουλευόμενοι καθ' ἑκάστην τὴν γενικὴν καὶ τὴν τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος τῶν βρεφῶν κατάστασιν. Ἀναπόφευκτον δὲ εἶναι ν' ἀλλίσωμεν συνεχῶς τὰ διάφορα ταῦτα ροφήματα, καθότι πρὸς καλὴν τοῦ σώματος θρέψιν λίαν λυσιτελεῖς ἀποβαίνει ἡ συνεχὴς τῶν τροφῶν ἀλλαγὴ. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ καλὸν εἶναι νὰ δίδωμεν εἰς τὰ παιδιά νὰ μασῶσι τεμάχια σκληροῦ ἄρτου, ὅπως καὶ εἰς τὴν μάσησιν ἀσκῶνται, καὶ τὴν ὀδοντοφυίαν διὰ τῆς πίεσεως τῶν οὐλῶν διευκολύνωσι.

ΣΠ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ.